

Om vreden

* 'Vreden Gudinde besyng, som greb Peleiden Achilleus.' Sådan indledes Homers Illiaden: Og ja, det første ord i den vesterlandske civilisationshistorie er vrede. I Spinozas følelseslære fra 1600-tallet defineres vrede som 'den Drift, ved hvilken vi af Had ophidses til at tilføje den ondt, som vi hader.' Spinoza var jøde, men vi finder også vreden blandt de kristne dødssynder, som fik deres form allerede i 300-tallet hos pave Gregorius. Og Thors tordnende vrede fra den nordiske mytologi er legendarisk.

Med eksemplerne vil jeg indikere, at vi har utallige litterære henvisninger til, at vrede er en såre menneskelig følelse. Samtidig kan vi konstatere, at vi lever i en tid, hvor vi ikke er meget for at vise vrede eller for den sags skyld for at tale om den. Det er blevet pinligt at være vred, og vrede personer er pinagtige og smertelige for andre. Vrede er af det onde, og vi skal kun vise os fra den gode side. Spørgsmålet er, om det er godt at ville være så god – om det er godt at skaffe vreden af vejen. Svaret herpå afhænger i første omgang af, om det at vredes overhovedet kan retfærdiggøres?

Vrede opstår, fordi man er vidne til en uret begået mod en selv eller andre. I den forstand er vreden et socialt vilkår. Man kan faktisk ikke blive vred på sig selv. Robinson Crusoe blev ikke vred på sig selv, men på Herren, som havde udsat ham for den skæbne ikke at stå i forhold til andre mennesker. Man kan ligesom heller ikke blive vred på vejret eller på en flue, højst irriteret. Med vreden siger man fra, i vreden er man grebet af en dæmon og må efter bedste evne forsøge at rette den det rigtige sted hen. Alle kender formentlig til, at vreden fik afløb på 'de forkerte': En hund fik et spark, en hånd hamrede i bordet – eller hvor den forbudte øretæve nu havnede. Så hør lige her: Du kan gøre noget med din vrede, i din vrede, af din vrede, men du kan ikke gøre noget ved din vrede, og du kan ikke gøre for din vrede. Du kan derimod lære at styre din vrede, forskyde din vrede, men det er vreden, der tager dig.

I skolen havde jeg således en elsket lærer, der var kendt for at kunne blive meget vred på os. Hans vrede var en troværdig trussel. Han var selv opmærksom på sin vrede, men han fordømte den ikke. Han retfærdiggjorde den: 'En mand skal kunne blive vred, stol ikke på en mand, der ikke kan blive vred.' Pointen for min lærer var jo, at en lærer, som ikke kan sige fra, ingen mand er. Selv formåede

jeg at gøre ham uendelig vred ved at nedstirre ham; enhver må jo kæmpe med sine våben. Men jeg skrev mig hans ord bag øret, og den egentlige pointe er vel, at vrede er et socialt vilkår, som for den enkelte handler om evnen til at sige fra og markere sine grænser. Hvordan vi kan tillade os at være vrede, er således det rimelige spørgsmål at stille. Langt mere rimeligt end på umenneskelig og unuanceret vis at forsøge at vise vreden vintervejen. Ikke desto mindre har vi tendens til såvel at afvise vreden som sådan som til at usynliggøre den ved at afvise udadvendte vredesformer.

Afvisning af slagsmål i skolen er et godt eksempel på en professionel intervention over for udadvendt vrede. På denne lederplads har jeg tidligere (Asterisk nr. 11) påpeget, at professionelle lærere og pædagogers krav til elever om at undskylde, at de slås, risikerer at betyde, at de fritager de involverede for skyld, og at de fratager vinderen glæden ved at sejre og taberen skammen over at tabe. Og nu kan det så tilføjes, at det også risikerer at gøre såvel deres egen som 'kamphanernes' vrede uvelkommen. Undskyldningsstrategien bliver nemlig nemt brugt for meget og forkert. Et forhold er således voldelige slagsmål, et andet forhold dårlig opførsel i form af uforberedte eller urolige elever. Må professionelle synligt vredes over det – uden bagefter at undskylde og fratage elevernes mangel på disciplin for skyld? Næppe. I stedet dyrkes de indadvendte vredesudtryk.

'Mor er ikke vred, mor er skuffet' er kliché-udtrykket for vrede forstået som en indadrettet eksplosion. Vold er en eksplosiv og udadrettet vrede, mens skuffelse er implosions-vrede, også kaldet nag. At bære sin vrede i sig er en måde at lade det gå ud over sig selv, at lade vreden sætte sig som nag. Egentlig vil man ofte gerne sende vreden ud i verden, men vender det med rummelig flinkhed indad – men mener det ikke. Selve naget føles uretfærdigt og selvpinende. For filosofen Friedrich Nietzsche var den mest primitive reaktionsstrategi at lade sin vrede gå ud over en anden og give ham skylden. Den mest avancerede at tage skylden på sig. I dag ville et professionelt pædagogisk avancement formentlig være at lære os, hvordan vi kan lade lidt mere vrede gå ud over andre og lidt mindre gå ind i os selv. ▲